

אורי אורלב

התקופה הראשונה בארץ

• מה לדעתכם הקשיים הכרוכים באמצור לארץ חדשה?

ירדנו מהאונייה, לקחו אותנו למחנה עולים בעתלית. היינו שם כשלושה שבועות. התרוצצנו במחנה, אף אחד לא אמר לנו כלום. הסתכלנו על נמלים, לפעמים הצטרפנו לילדים אחרים שהגיעו לארץ בקבוצות עם מדריכים. במחנה היו כמה חדרי אוכל, שכל אחד מהם נפתח בשעה אחרת. כשגיליתי זאת, תכננתי לעבור בין כל חדרי האוכל ולאכול בכל אחד מהם את המנה האחרונה. ידענו שמתישו מישהו יבוא לקחת אותנו, אבל בינתיים נהנינו.

כשהגענו לקיבוץ ריטה המטפלת שאלה אותי: "איך קוראים לך?" "יורק", אמרתי לה.

"יורק זה דומה לאורי, מעכשיו קוראים לך אורי".
לקאזייק היא אמרה שיקראו מעכשיו יגאל.

קאזייק כל הזמן היה שוכח את שמו ופעמים רבות היה צועק לי בשביל הקיבוץ: "יורק, יורק, איך קוראים לי?"

אחרי שבועיים במחנה-מעבר אספו המארגנים את כל הילדים והעמידו אותם בטור. כל ילד בתורו נכנס לאולם שהיו בו שולחנות עם פקידים והיה עליו להצהיר לפני הסדרן שבפתח לאיזו מפלגה הוא שייך. ואמנם הילדים ידעו כולם את מפלגותיהם [...] אחי ואני לא ידענו. לא ידענו מה זאת ציונות, לא ידענו שפלשתינה היא ארץ של ממש עם הרים ובתים, ולא רק מוסד שדודה סטפה שולחת אותנו אליו כדי שנלמד שם ונקבל אוכל ובגדים חדשים [...] וודאי שלא ידענו לאיזו מפלגה אנחנו שייכים.
אמרתי לאיש שבכניסה:

"תציע לנו איזו מפלגה, לא אכפת לנו".

האיש אמר: "אני לא יכול. כל המפלגות מעונינות בילדים. אתם צריכים לבחור בעצמכם".
"טוב, תגיד לנו את שמות המפלגות".

הוא אמר. כל השמות היו זרים ומוזרים, בעברית, שפה שלא הכרתי. השמות שמנה נשמעו באוזני כמו סינית, ופתאום אמר:
"גורדוניה". אמרתי לאחי: "גנרל גורדון - מהצבא שלי".

וכך נשלחנו לקיבוץ גניגר שהשתייך למפלגה על שם מנהיג ציוני ששמו א.ד. גורדון.

בקיבוץ היו הרבה דוברי-פולנית. כמה ימים לאחר הגיענו לקיבוץ הזמינו אותי לדשא הגדול ליד חדר האוכל, וביקשו שאספר מה קרה לי במלחמה. סיפרתי וסיפרתי במשך הרבה זמן. אף אחד לא זז. אנשים היו מרותקים. הייתי מאד גאה בכך שאנשים הקשיבו לי.

הייתי גאה מאד באבא שלי, שהיה בשבי. [אביו של אורי היה חייל בצבא פולין, והוא נפל בשבי הרוסים בתחילת המלחמה.] התגעגעתי אליו מאד. הייתי לי תקווה, שכשימצא אותנו, הכול יחזור להיות כמו פעם.

היה לי מאד טוב בקיבוץ. לפני המלחמה הייתי התלמיד הכי גרוע. כשהתחילה המלחמה, ולא הרשו יותר לילדים יהודים ללמוד בבתי ספר, אמא שלי שכרה לי מורה פרטית, ופתאום התחלתי להנות מאד מהלימודים. כשהגעתי לקיבוץ, הייתי הילד הכי חזק, והתלמיד הכי טוב - בכיתה שלי למדו את מה שאני כבר למדתי עם המורה הפרטית בפולין. רק לעברית הייתה לי מורה פרטית. כשכבר ידעתי לקרוא בעברית, קראתי שוב - בעברית את כל הספרים שקראתי עד אז בפולנית - טרזן, עלובי-החיים, וספרים שכתב יאנוש קורצ'אק - יותם הקסם, המלך מתיא ועוד.

העובדה שלכל הילדים היו הורים, ולי לא הייתה משפחה, הייתה קשה לי מאד. האבל על מותה של אמי והגעגועים אליה היו קשים מנשוא. במיוחד היה לי קשה בחגים, או כשהקרינו סרטים, וכולם ישבו על הדשא עם המשפחות שלהם. לכן, כבר מההתחלה, כשבאתי לקיבוץ, נהגתי לאמץ לי אנשים, שיהיו לי כמו משפחה. התיידדתי עם שלמה, שהיה נשוי ואבא לשלושה ילדים. גם הוא, כמוני, אסף בולים, ואהב לקרוא.

משימות:

- מה הקושי הציקרי של הילדים בתקופה הראשונה בארץ?
- האם הקושי של ילדים אלו שונה מהקשיים שחווים אנשים במהגרים בארץ חדשה?
- איך יכולתם לצזור ילדים בקליטתם בארץ, מה היוותם צוים לאצנתם? הסבירו את בחירתכם.

מרטה אורן

התקופה הראשונה בארץ

• מה לדעתכם הקשיים הכרוכים מאצטרף ארץ חדשה?

לבד עם כלם

הייתי בת אחת עשרה כשהגעתי לכפר הילדים החקלאי במגדיאל. בכפר היו ילדים מפולין ומצ'כיה וילדים מינון ומבולגריה. היו לנו מדריכים ומדריכות [...] היה לי קשה. החם הכביד עלי. דברתי פולנית, לא הבנתי עברית, ולא הסתדרתי עם המדריכה שלי.

לאט-לאט השתפרה הרגשתי. נקשרתי לבנים ולבנות, והיינו כמו משפחה גדולה. וכשהודיעו ששנת הלימודים נפתחת, לא הייתה מאשרת ממני.

ובבית הספר, כשנשאאתי לשמי, עניתי בפעם הראשונה: "מרטה וינטר". שמחתי בכל מלה שהוציאה המורה מפיה. בכל בקר קמתי בשעה חמש, התקלחתי במים קרים - מים חמים היו רק פעמים בשבוע - התלבשתי, ועברתי שוב על כל מה שלמדה המורה בפתח. אחרי ארוחת הבקר בחדר האכל רצתי לבית הספר, למדתי עד הצהריים, ואחר הצהריים עבדתי במשק.

וככל שלמדתי יותר והעברית שלי השתפרה, כך הסתדרתי פחות ופחות עם המדריכה שלי. וכשבקשתי ממנה מחברות ועפרונות לבית הספר, היא אמרה: "בשביל מה? לא יצא ממך שום דבר".

כשהיא ספרה למנהל המקום שאני "עושה צרות", הוא רצה לשלח אותי למוסד אחר, אבל אני אמרתי לו שממגדיאל אני נוסעת רק לפולין.

ואז הגיע לכפר מדריך נהדר - יצחק קדמון. ביום הראשון הוא אסף את כלנו והזמין אותנו לפנות אליו בכל בעיה שהיא. מצאתי שפה משתפת אתו. הוא התענגו ברגשותי, והשיחות אתו חזקו אותי מאוד. אחרי שנתים, כשהייתי בת ארבע עשרה, הוא נפרד מאתנו וכך כתב לי בספר הזכרונות: "מרטה, פשוט איני יודע משום מה, אבל יש לי בטחון מכרו שאת תצליחי בחיים. האם אני צודק? - יצחק קדמון".

אני חושבת שהוא צדק.

ליזר ופסיקה

בשבתות ובחגים נסעו חברי לקרוביהם ואני נשארת בכפר. לא היה לאן לנסע כי סבא ויהודית עדין לא הגיעו לארץ ולא שתפתי פעלה כשנסו לשדך לי משפחה אומנת. התקשיתי מעט להפרד מכלם ביום ששי, אבל כאשר הם שבו מהחפשה וחלק מהם ספרו על האכזבה מהבקור אצל הדודים הרחוקים משום שלא מצאו שפה משתפת אתם, התנחמתי

98 מרטה אורן

וביום ששי אחד, אחר הצהריים, לאחר שהילדים נסעו ואני נשארת לבד, נעצרה לידי עגלה רתומה לחמור, ובה ישבו אב ובן שהיה כבן גילי.

"שלום. את מרטה?" שאל האב.

"כן. ומי אתם?"

"אנחנו ליזר ועמרם. שמענו שאת לא רוצה לבוא לאיש לשבת. אולי את רוצה לבוא אלינו לארוחת ערב? אנחנו גרים קרוב, במושב ירקונה. אני מבטיח שאחרי הארוחה נחזיר אותך לכאן. מסכימה?"

חשבתי לעצמי: השנים האלה נראים לי הגונים, אני רואה שיש עוד מקום בעגלה, למה שלא אצטרף אליהם? אוכל ארוחה טובה ואשוב. זה לא מחיב. הסכמתי.

הגענו לבית קטן מקף בערוגות פרחי אמנון ותמר ושיחי ורדים, ואת פני קבלה פסיה, אשה חכנית, וזה עינים פחלות גדולות. היא כבדה אותי בכוס לימונדה גדולה. היה נעים. אכלתי ארוחה טובה עם פסיה, עם ליזר ועם ילדיהם עמרם ובת שבע, ולבסוף כשאמר ליזר שזו שעה מתאימה לחזור לכפר, אמרתי: "אני מוכנה להשאר לישן פה".

מאז בקרתי אותם מפעם לפעם. לפעמים ישנתי בביתם ולפעמים שבתאי לכפר. הקשר הלך והתחזק. התברר לי ששכנם, שמעון מקלר, שהיה ממנה על העבודה שלנו בשדה, שמע שאתי נשארת לבד בכפר וספר לליזר.

והנה הגיע יום ההלדת שלי, ופסיה הציעה שנכין לי חגיגה קטנה עם עוגה ונרות.

סרבתי מיד. "אמא שלי איננה, ואין טעם שאחגג יום הולדת", הסברתי.

"אז יש לי הצעה אחרת", אמרה פסיה, "את ואני נסע לתל אביב, נטייל ונאכל גלידה". וכך עשינו.

ומאז, במשך שנים, עד שפסיה זקנה ונחלשה, נסענו שתינו בכל יום הולדת לתל אביב ואכלנו גלידה. וכשבגרתי ולמדתי בבית ספר לאחיות, בחרתי שלא לספר לחברותי ללמודים שאני יתומה ושעברתי את השואה בפולין. במקום זה ספרתי שהורי פסיה וליזר גרים במושב ירקונה ויש לי אח ואחות. וכשפעם נשאל ליזר: "איך זה שמרטה הגיעה דוקא אליכם?" הוא ענה בהתרגשות: "כי בדיוק בת כזאת רצינו".

מיונות:

- מה הקושי הציקרי של הילדים בתקופה הראשונה בארץ?
- האם הקושי של ילדים אלו נונה מהקשיים שחווים אנשים מאחרים בארץ חדשה?
- או יכולתם לצנור לילדים בקליטתם בארץ, מה היותם צוים לאומיים? הסבירו את החירותכם.

חנה אופרית

התקופה הראשונה בארץ

• מה לצאתכם הקשיים הכרוכים באמצע לארץ חדשה?

ירדנו מהאנייה, ולקחו אותנו במשאיות לפרדס. זה היה פרדס אמותי, כמו שסיפרו לנו עליו וכמו שחלמנו עליו. זו הייתה פרדס חנה. ירדנו מהמשאיות, ולא ראיתי את אימא. שיכנו אותנו באוהלים, ואבא יוסף, אני ואחי היינו באוהל בלי אימא. היה חשוך, גשם החל לרדת והיה קר מאוד. שמעתי את התנים מייללים. ישבתי וחבקתי את אחי, ולא ידעתי לאן נעלמה אימא. לפנות בוקר החלטתי ללכת לחפש אותה. יצאתי מהאוהל, הסתובבתי בין כל האוהלים וצעקתי: "אימא, אימא". שמעתי מישהי מרחוק צועקת: "חנצ'קה, חנצ'קה". אימא ואני מצאנו זו את זו, ושוב הכל התחיל להיות בסדר.

לאחר זמן מה מצאו לנו קרובים של אבא יוסף מקום מגורים ביזור. מיד מצאה לי אימא בית ספר. היו שם ילדים ממרוקו, מבולגריה, מרוסיה - כולנו היינו עולים חדשים. למדנו עברית, ואני התחברתי לילדים. הייתי פעילה מאוד בכיתה.

בקיץ יצאנו למחנה עבודה בקיבוץ מעיין צבי. זו הייתה חוויה נפלאה. עבדתי שם בתחילה בגן הירק ואחר כך בבית הילדים. לכל אחד מאתנו העולים הצמידו ילד מהקיבוץ. אחרי חודש עם ילדה קיבוצניקית שדיברה רק עברית, דיברתי עברית כמעט כמו צברית.

אחרי שנה עברנו לתל אביב. כשאבא יוסף הלך לאספת הורים, אמרו לו שאני מתקשה בכתבי עברי וזקוקה לעזרה בתנ"ך. מאוד נעלבתי. האם הם שכחו שאני עולה חדשה?! אבל היו לי המון חברים וחברות, כולם ילידי הארץ, ואחרי חצי שנה כבר הייתי מדריכה בתנועת הנוער.

איש לא שאל אותי על המלחמה או איך ניצלתי. אבל כששאלו אותי, הייתי אומרת: "קצת היינו אצל משפחה פולנית, קצת הסתתרנו, ויום אחד הלכתי ברחוב ופגשתי את אבא שלי, וכך התחברנו". רציתי שלא ירחמו עלי. רציתי להיות ישראלית, יהודייה גאה, רציתי להיות חלק מהחברה.

משימות:

- מה הקושי הציקרי של הילדים בתקופה הראשונה בארץ?
- האם הקושי של ילדים אלו שונה מהקשיים שחווים אנשים מאהלים בארץ חדשה?
- אז יכולתם לעזור לילדים בקליטתם בארץ, מה היו המצבים?
- לאימא? הסביבה את החרכתכם.

98 1000 1000 1000 1000 1000

יוסף שפירא

התקופה הראשונה בארץ

• מה לדעתכם הקשיים הכרוכים באמצע הארץ חדשה?

עם ההגעה לחופי הארץ והירידה מהאנייה היה לי ברור שהגעתי אל התחנה האחרונה במסע הנדודים שלי. הגעתי הביתה. קבלת הפנים שזכינו לה בנמל חיפה הייתה שקטה וצוננת. היה זה ערב מלחמת השחרור, אחרי ההחלטה באו"ם בכ"ט בנובמבר, והמצב היה מאוד מתוח. כבר באנייה בדרכנו מקפריסין לארץ הייתי עסוק במחשבה שאנחנו נילחם כי זה צו השעה. היה לי ברור שאתגייס. כשהגענו אל הארץ עדיין שלטו בה הבריטים. הם העבירו אותנו למחנה עתלית, שם שהינו במשך כשבוע, ורק לאחר מכן הורשינו לצאת. [...]

נמסר לנו גם כי הנהלת עליית הנוער אישרה לנו שנת לימוד במסגרתה בקיבוץ מענית [...] ואליו נועבר בקרוב. עוד באותו יום הופיע אוטובוס אגד והסיע אותנו אל הקיבוץ. ביציאה [...] עצר הנהג את האוטובוס ופנה אלינו בבקשה מיוחדת: "ודאי ידוע לכם שקיימת בארץ מתיחות רבה בין הציבור היהודי והערבי, ומאחר שאנו אמורים לעבור בשטח המאוכלס בערבים הנני מבקשכם לנהוג באיפוק ולהימנע מלשיר בדרך, עד שנגיע לאזור יהודי". מובן שנהגנו כבקשתו וברגע שניתן לנו האות כי הסכנה חלפה, פרצנו בשירה אדירה וכך פרקנו מעצמנו את המתח שבו היינו שרויים בשבועיים האחרונים. לאחר כחצי שעה הגענו לקיבוץ. התקבלנו בחמימות על ידי החברים והיינו באופוריה מעצם המחשבה כי הנה הגענו סוף סוף אל המנוחה והנחלה. אך מכיוון שהקיבוץ היה יישוב ספר [צמוד לגבול], נוכחנו עד מהרה שאמנם הגענו לנחלה, אך המנוחה עדיין רחוקה מאוד.

הגענו לקיבוץ כמה שבועות לפני המתוכנן, ולכן בתחילה ישנו על מזרנים, אבל קיבלנו את זה בהבנה בגלל המצב - כולם היו עסוקים בביצורים ובחפירות כדי להגן על הקיבוץ. בשבועיים הראשונים סיפרו לנו המדריכים על הארץ, ומיד הצטרפנו לעבודה במשק. רוב חברי הקבוצה עבדו בביצורים, ורק חלק קטן עסק בחקלאות. בתחילה גם אני עסקתי בחפירות, ולאחר מכן עברתי לעבוד ברפת. הייתי מיודד עם אנשי הקיבוץ, והייתה לי תחושה מאוד טובה.

בינינו לבין עצמנו דיברנו על החוויות שעברנו בתקופת השואה, והכרנו זה את סיפוריו של זה, אבל כלפי חוץ היינו סגורים, ולא כל כך רצינו לדבר על החוויות שלנו מאותה תקופה.

זמן קצר לאחר שהגעתי לארץ, כתבתי ל"מדור לחיפוש קרובים" שניסה לסייע לניצולים ולבני משפחותיהם בארץ למצוא זה את זה, וניסיתי לאתר את הדוד שלי שכבר לפני המלחמה עלה לארץ. התשובה שקיבלתי הייתה שהם אינם מצליחים לאתר אותו. לאחר כמה חודשים קיבלתי מכתב מאחותי הגדולה שעדיין נותרה בפולין עם כתובתו של הדוד. התרגשתי מאוד. מיד נסעתי מהקיבוץ אל הדוד, ובמפתיע נקשתי על דלת ביתו. הדוד ומשפחתו התרגשו מאוד. הם שמחו מאוד לראותי. לאחר המלחמה קיבל דודי מידע על כך ששרדתי, אך הוא לא הצליח למצוא אותי. הדוד ביקש לשמוע על קורותיי בשואה ומה עלה בגורלם של בני המשפחה האחרים. לאחר שהות של שבוע עזבתי את ביתו של הדוד וחזרתי לקיבוץ. היה לי ברור שלא אוכל לגור אצלם. הם היו עסוקים, ביתם היה צפוף, ודודי היה דתי ואני כבר לא הייתי דתי.

בקיבוץ צירפו אותי לרשימת השומרים על הקיבוץ, וזו הייתה גאווה גדולה. היום שלנו בקיבוץ התחלק לשניים: אחר הצהריים עבדנו, ובבוקר למדנו לימודים כלליים. ניסו להשלים לנו את חומר הלימודים שהפסדנו במשך כל שנות המלחמה, אבל זה לא היה פשוט כי לא כולנו היינו באותה רמה מבחינת הלימודים. חלק מהילדים שחיו בזהות שאולה המשיכו ללכת לבית הספר בכל תקופת המלחמה. אחרים למדו מעט בתקופת הגטו, ואחרים כמוני לא למדו בכל תקופת המלחמה.

היה לי קשה לחזור ללימודים אחרי תקופה כל כך ארוכה שלא למדתי באופן מסודר. הייתי תלמיד טוב, אבל הלימודים היו עול בשבילי. הייתי כבר מספיק מבוגר בשביל להתגייס, ולכן כמה חודשים לפני סוף התקופה שבה היינו אמורים לשהות בקיבוץ, התגייסתי לצבא.

במשך כל התקופה ששירתתי בצבא לא סיפרתי שאני ניצל שואה. דיברתי עברית צחה, ורציתי שיחשבו שאני צבר. זה לא היה כבוד גדול להיות ניצל שואה. אנשים התייחסו אל ניצולים כאל מסכנים שלא הצליחו להגן על עצמם, ואני לא רציתי שכך יתייחסו אליי. מהרגע שהגעתי לארץ ישראל הרגשתי שאני ישראלי.

משימות:

- מה הקושי הציקרי של הילדים בתקופת הראשונה בארץ?
- האם הקושי של ילדים אלו שונה מהקשיים שחווים אנשים המהגרים לארץ חדשה?
- אז יכולתם לצבור הילדים בקליטתם בארץ, מה הייתם עושים לאמצנם? הסבירו את מחירתכם.

לולק לאו

התקופה הראשונה בארץ

• מה לדעתכם הקשיים הכרוכים מאצטר לארץ חדשה?

שבועיים ימים שהינו בעתלית. מיד כשנכנסו לצריף בעתלית, ניגש לנפתלי מדריך מקומי והציג את עצמו בשם קיסמן, קיבוצניק מכפר עציון [...]. קיסמן בא למסור לנפתלי דרישת שלום מחברו הטוב - "אחיך שיקו". ברגע הראשון לא הבין נפתלי במי המדובר, וניסה להסביר לאיש שנפלה פה טעות ושהוא ודאי התכוון למסור את ההודעה למישהו אחר. אבל קיסמן התעקש, וגם הוסיף ואמר ששיקו בדרך לעתלית.

רק אז הבין נפתלי שמדובר באחינו יהושע יוסף היודע בכינויו שיקו שממנו נפרד 12 שנה קודם לכן כששיקו נסע לחגוג את הבר מצווה בבית סבו [...].

[...] לי אירע אירוע מרגש ביותר: נולד לי אח. עד המפגש ההוא בעתלית עם שליח הסוכנות, כלל לא ידעתי שיש לי אח בכור. כשפרצה המלחמה הייתי בן שנתיים והוא היה [...]. ברומניה, מנותק מאיתנו. אף-אחד, מעולם, כלל לא הזכיר באוזני את דבר קיומו. כשנפתלי נפרד ממני בבוכנוולד, הוא הזכיר שיש לי דוד בארץ-ישראל, הרב פוגלמן, אך את שמו של שיקו לא שמעתי מעודי. נפתלי הכיר את אחיו, אני לא ידעתי על קיומו.

דודי, הרב פוגלמן, הגיע אלינו לכפר-סבא. [...] בעבורי היתה זו היכרות ראשונה, עם דוד חדש ומרשים. הוא היה בעל דמות הדורה: איש יפה-תואר, עם זוג עיניים כחולות גדולות, זקן אפור מרובע וארוך. הוא נשק על מצחי והגיש לי תיק ובו גרביים ושוקולד, הכי טוב שאפשר לבקש.

נפתלי סבר שאני זקוק לבית נורמלי כדי לגדול בו לאחר שנות הזוועה אשר עברו עלי כילד פעוט במלחמה, והעדיף לשכן אותי בבית דודתי ודודי.

[...] הגענו לקריית מוצקין בלילה. [...] לביתם החד-קומתי של הדודה והדוד. [...] הדודה, אחותו של אבא, לא ראתה אותנו שש שנים והתרגשותה היתה רבה. הדודה ניסתה להסתיר מאיתנו את דמעותיה, והתאמצה שלא יהיה לנו עצוב. [...] חיבקה אותנו ומייד פיעמה בי תחושה חמה של בית אוהב ומשפחה [...].

כבר בלילה הראשון בביתם הלכתי לישון בתחושת שמחה, כזו שלא הכרתי בשש השנים האחרונות: מצאתי בית ומשפחה. בערב הראשון ההוא אומנם לא ידעתי עדיין שזה יהיה ביתי בשנים הקרובות, אך החום הביתי ששודר אלי נקלט ללא מכשולים בדרך.

יחד עם זאת, היו לי קשיי קליטה. אפילו בדודה, שיחסה אלי היה אוהב, אמהי ומשתדל כל-כך, לא האמנתי בימים הראשונים. בחנתי אותה, בדרכי השקטה. בדקתי את זהותה האמיתית, התבוננתי במעשיה, דרשתי עוד ועוד סימנים לכך שהיא אכן אחותו של אבא.

נרגעתי רק לאחר שהתרשמתי שהיא באמת ובתמים, רוצה בטובתי המוחלטת.

בבוקר הראשון שביליתי בביתה, הפקידה הדודה בידי כדור גומי צבעוני, מאלה שניתן להקפיצם לגבהים. גם את אחד מילדי השכנים

[...] בבית הספר נפתחו לי עולמות חדשים. לא מייד למדתי לאהוב אותו. כיוון שלא ידעתי קרוא וכתוב, שיבצו אותי בכיתה א'. לאחר יומי הראשון בבית-הספר, שכלל ארבע שעות לימוד בלבד, הודעתי לדודתי נחרצות, כי אינני מתכוון ללכת יותר לבית-הספר. לא יכולתי לשאת את קצב הלימודים האיטי שהיה נהוג שם, לא הבנתי מדוע יש לחזור על כל מילה שנלמדת עשרות פעמים. במשך ארבע שעות למדנו את המלה שלום וצירופיה: שלום כיתה א', שלום המורה, שלום שרי, שלום מוישי. ואז – סיפרתי לדודתי – לכבודי, ציירה המורה על הלוח אונייה, שמעל סיפונה מצטופפים ראשים עטויי כיפות ומתוך כל ההמון מתנופפת לה יד אחת. המורה פנתה אל הכיתה ושאלה: מה עושה בעל היד שעל סיפון האונייה? וכולם ענו במקלה: "שלום". הרגשתי שזה לא בשבילי. הדודה הבינה לליבי ועוד באותו יום לקחה אותי לביתו של מנהל בית-הספר [...] שטחה בפניו את טענותי ומצוקותי; ביניהן - שאני הילד המבוגר ביותר בכיתה [באותו זמן היה לולק בן שמונה וחצי] שבה לומדים ילדים בני שש ושש וחצי. "אחרי מה שהוא עבר שם, הוא מבוגר הרבה יותר מכל הילדים כאן", הסבירה לו. אך מנהל בית הספר סבר, שכיוון שאיני מכיר את השפה העברית עלי ללמוד מאלף; ושאם יעביר אותי לכיתה ב', לא אוכל ללמוד יחד עם התלמידים את חומר הלימוד, בשל מחסום השפה. דודתי לא נכנעה ואמרה לו שגם בכיתה א' אינני מבין את השפה וגם אם אשב בבי לא אבין אותה, ועל-כן אין זה משנה, אבל כך לפחות אהיה בחברת ילדים קצת יותר גדולים. מנהל בית-הספר [...] העמיד לי תנאי: הוא דרש שאכיר את כל המונחים העבריים שיאפשרו לי לבצע פעולות חשבון בסיסיות עד 20, ואני – מאותגר וחדור רצון להצליח – התחלתי ללמוד עם דודתי כבר בדרכנו חזרה מהפגישה עם המנהל לכיוון הבית. עשינו את הדרך ברגל, ולכל אורכה היא לימדה אותי את שמות המספרים בעברית, וכן את המונחים "ועוד" ו"פחות". 22 מילים ככ"ב אותיות הא"ב, פילסו את דרכי לכיתה ב' למחרת. שהיתי בה חודש ימים בדיוק והוקפצתי לכיתה ג', שם פגשתי את בני גילי. בכ"ג באדר של אותה שנה, בין פורים לפסח, קפצתי לכיתה ד'.

משימות:

- מה הקושי הציקרי של הילדים בתקופה הראשונה בארץ?
- האם הקושי של ילדים אלו שונה מהקשיים שחווים אנשים המהגרים לארץ חדשה?
- אז יכולתם לציור ילדים בקליטתם בארץ, מה הייתם עושים למצונם? הסבירו את החירתכם.

